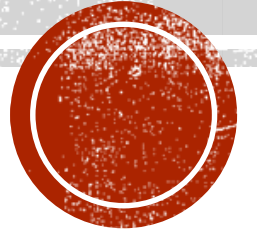


ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

8. HAFTA



Doç. Dr. Erdem DENK

ULUS-ÜSTÜ ÖRGÜTLENME ÖRNEĞİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ

- Avrupa'da kökeni çok eskilere giden ve günümüze yaklaştıkça olgunlaşan bir "Avrupa Birliği ve Avrupa Federasyonu" düşüncesi vardır. Tarih boyunca Avrupa'da beslenerek gelirken bu düşünce, belki de Avrupa bütünleşmesini diğer bütünleşme hareketlerinden ayıran en önemli özelliktir. Söz konusu düşünce, tarih boyunca Avrupa'da bütünleşme hareketlerinin ruhu olmuştur. Ancak Avrupa'da var olan bu federalist ruhun aksine, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kuruluncaya kadar, uygulamalar genelde çoğulcu bir nitelik sergilemiştir. Bununla birlikte, söz konusu dönemde birtakım federalist girişimler de vardır; fakat bu girişimlerin bazıları kalıcı olmamış bazıları ise çok dar kapsamlı kalmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası, dünya üstündeki gücünü ve hakim durumunu kaybeden Avrupa, Rusya ile ideolojik kopukluğunun da başlaması ile birlikte, Avrupa bütünleşmesi yönünde yeni planlar hazırlamaya başlamıştır. AKÇT'nin kurulmasına kadar Avrupa'da "Avrupa Hareketi", "Briand Planı", "OECE", "Brüksel Paktı", "Avrupa Konseyi" gibi hükûmetlerdışı veya hükûmetlerarası örgütler ortaya çıkmıştır. Bu örgütlerin tümü Avrupa'da birlik fikrine katkıda bulunmuştur.



ULUS-ÜSTÜ ÖRGÜTLENME ÖRNEĞİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ

- AKÇT'nin ortaya çıkışında Batı Avrupa'da Fransa ve Almanya gibi ABD'nin örtülü teşviki ile bir araya gelmiş ve uluslarüstülük konusunda uzlaşmıştır. Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman 9 Mayıs 1950 tarihinde yaptığı basın toplantısında, bu uzlaşmayı açıklamıştır. *Schuman Deklarasyonu*, Fransa ve Federal Almanya Cumhuriyeti başta olmak üzere isteyen diğer Avrupa devletlerine, kömür ve çelik üretimlerini ortak bir yönetim altına koymayı teklif ediyordu. Schuman Deklarasyonu, İkinci Dünya Savaşı sonrası siyasi ve ekonomik koşulların hazırladığı bir ortamda ortaya atılmıştır. Söz konusu teklif, Alman Şansölyesi Konrad Adenauer'in 7 Mart 1950'de Fransa ve Almanya arasında "ekonomik birlik" oluşturulması teklifine karşılık olarak Fransız hükûmeti tarafından ortaya atılmıştır. Schuman Deklarasyonu'nun amacı, Avrupa'da bir daha savaş çıkmasını engellemek ve böylece dünya barışına katkıda bulunmak olarak ortaya konmuştur.



ULUS-ÜSTÜ ÖRGÜTLENME ÖRNEĞİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ

- AKÇT ile başlayan uluslarüstü bütünleşme süreci Roma Antlaşmalarıyla devam etmiştir. Bütünleşme bir yandan bir uluslarüstü bir pazar entegrasyonu olarak gelişirken diğer yandan nükleer çalışmaları da kapsamına almıştır. Roma Antlaşmaları iki yeni Topluluk daha kurulmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu Kuran Antlaşma 25 Mart 1957'de Roma'da, Fransa, İtalya, Federal Almanya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg tarafından imzalanmıştır. Söz konusu Antlaşmalar gerekli onay prosedürü tamamlandıktan sonra 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiştir. Avrupa uluslarüstülük deneyimine AKÇT'yi kurarak kömür ve çelik gibi çok sınırlı iki sektörde başlamıştır. Söz konusu uluslarüstü örgüt modeli kısa sürede kömür ve çelik sektörünün sınırlarını zorlamış ve Roma Antlaşmaları ile tüm Batı Avrupa ekonomisine yayılmıştır. Neofonsiyonalizm, daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak ele aldığımız gibi, uluslarüstü siyasi bir topluluğa aşama aşama ulaşmayı hedefleyen bir bütünleşme teorisi-dir.



ULUS-ÜSTÜ ÖRGÜTLENME ÖRNEĞİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ

- Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaya çıkan Avrupa ortak pazarı, bütünleşmenin derinleşmesiyle daha ileri bir ekonomik entegrasyona doğru ilerlemiştir. Bu yolda önemli bir antlaşma Avrupa Tek Senedi Antlaşması'dır. Tek Sened bir yönüyle Avrupa ortak pazarını tamamlarken diğer yandan siyasi konuları da bu uluslarüstü bütünleşme alanına dahil etmiştir. Avrupa Tek Senedi Roma Antlaşmaları'nda önemli değişiklikler yapan bir antlaşmadır. Tek Sened, 28-29 Haziran 1985 tarihlerinde Milano'da toplanan Avrupa Konseyinin (Devlet ve Hükûmet Başkanları Zirvesi) çağrısı üzerine görüşülmeye başlanmıştır. Avrupa Tek Senedi 2-3 Aralık 1985 tarihli Lüksemburg Zirvesi'nde kabul edilmiş, 17 Şubat 1986'da Lüksemburg'da, 28 Şubat 1986'da Lahey'de üye devletlerce imzalanmış ve onay işlemleri tamamlandıktan sonra 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe girmiştir.



ULUS-ÜSTÜ ÖRGÜTLENME ÖRNEĞİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ

- Tek Avrupa Senedi'nin Avrupa Birliği yönünde ortaya çıkardığı kazanımlar, Maastricht Antlaşması ile çok daha ileriye taşınmıştır. Maastricht Antlaşması Avrupa Toplulukları'ndan Avrupa Birliği'ne geçişi sağlamıştır. Bu geçiş aynı zamanda uluslararası bütünleşmenin siyasi alanlara sirayet etmesi anlamını da taşımaktadır. Avrupa Ekonomik Parasal Birliği ve Euro, Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası bu geçişin somut düzenlemeleri olarak Maastricht Antlaşması'yla ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde Avrupa'da yepyeni bir siyasi yapı ortaya çıkarken Avrupa Toplulukları, bütünleşmeyi siyasi yönde derinleştirerek bu büyük sistemsel değişime uyum sağlamaya çalışmıştır. "Avrupa Birliği Antlaşması" Maastricht'te 7 Şubat 1992'de on iki üye devlet tarafından imzalanmıştır. Maastricht Antlaşması 29 Ekim 1993'te Brüksel'de toplanan Avrupa Konseyinin bildirisi ile 1 Kasım 1993 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.



ULUS-ÜSTÜ ÖRGÜTLENME ÖRNEĞİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ

- Avrupa bütünleşmesi Maastricht Antlaşması'ndan sonra da hazırlanan yeni revizyon antlaşmalarıyla değişime ve bütünleşmeyi daha ileri bir aşamaya taşıma çabasına sahne olmuştur. Maastricht Antlaşması'ndan sonra 1999 yılında yürürlüğe Amsterdam Antlaşması, 2003 yılında yürürlüğe giren Nice Anlaşması ile üye devletler Avrupa Birliği'ni her yönüyle değiştirmeye ve bütünleşmeyi daha ileri götürmeye devam etmişlerdir. Bütünleşmenin derinleşmesi sürecinde en köklü değişim Lizbon Antlaşması'yla yapılmıştır. Avrupa Birliği için bir anayasa yapmak için 2001 yılından itibaren yola çıkan üye devletler, Fransa ve Hollanda da 2005 yılında yapılan referandumların başarısızlığı sonucunda büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır. Anayasal Antlaşma'nın Fransa gibi çok önemli bir üye devlette halk tarafından reddedilmesi Avrupa bütünleşme tarihinin kritik bir aşaması olmuştur. Bu olumsuzluğu aşmak için üye devletler Reform Antlaşması adıyla yeni bir antlaşma hazırlamışlar ve bu antlaşma 2007 yılında Lizbon'da imzalanmıştır. Lizbon Antlaşması adını alan bu antlaşmanın 2009'da yürürlüğe girmesiyle Avrupa Birliği köklü bir yapısal değişime uğramıştır. Söz konusu antlaşma Maastricht Antlaşması'nın kurduğu sütunlu yapıyı sona erdirmiş ve uluslararası örgütsel yapıyı, Avrupa Birliği ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu olmak üzere iki ayrı örgüt olarak düzenlemiştir.



ULUS-ÜSTÜ ÖRGÜTLENME ÖRNEĞİ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ

- Avrupa Ekonomik Topluluğunun kuruluşundan sonra Avrupa bütünleşme sürecinde yaşanan bir diğer önemli gelişme Topluluğun genişlemesidir. “Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu Kuran Antlaşmanın 98. maddesinde, “Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu Kuran Antlaşma’nın 237. maddesinde ve “Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu Kuran Antlaşma’nın da 205. maddesinde, tüm Avrupa devletlerinin örgüte üye olmak için başvurma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Bir başka deyişle, söz konusu maddeler ile Topluluğun kapısı diğer Avrupa devletlerine de açık bırakılmıştır. Topluluk bugüne kadar altı genişleme yaşamış ve söz konusu dört genişlemeyle örgüte dokuz devlet katılmıştır. Birinci genişleme sürecinde Topluluk İngiltere, İrlanda ve Danimarka’nın katılımıyla altıdan dokuz üye devlete ulaşmış, ikinci genişlemeyle Yunanistan, üçüncü genişlemeyle İspanya ve Portekiz, dördüncü genişlemeyle de Avusturya, İsveç ve Finlandiya’nın katılımıyla on beş üye devletli bir Topluluk meydana gelmiştir. Bu arada Doğu ve Batı Almanya’nın birleşmesi sonucunda, Demokratik Almanya Cumhuriyeti’nin de dolaylı katılımını unutmamak gerekir. Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve Doğu Bloku’nun dağılmasının etkisiyle, Topluluk yeni ve daha büyük bir genişleme dalgası ile karşı karşıya kalmıştır. Soğuk Savaş sonrası iki genişleme dalgasıyla önce Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Estonya, Letonya, Litvanya, Kıbrıs, Malta katılmış ve daha sonra Bulgaristan ile Romanya’nın katılımıyla ve 3 Ekim 2005’te katılım müzakerelerine başlayan ve 9 Aralık 2011’de Katılım Antlaşmasını imzalayan Hırvatistan’ın 2013 yılında üye olmasıyla, AB 28 üyeli bir Birlik haline gelmiştir.

